

ผลกระทบของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก
ต่อคุณภาพชีวิตชุมชนหนองแพบ เทศบาลตำบลมาบตาพุด

นางสาวขวัญศิริ เจริญทรัพย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามนุษยวิทยามหาบัณฑิต
สาขาวิชามนุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2541
ISBN 974-639-509-2
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE IMPACTS OF EASTERN SEABOARD DEVELOPMENT PLAN
ON QUALITY OF LIFE OF NONG FAB COMMUNITY, MAP TA PUT MUNICIPALITY

Miss Kwansiri Charoensup

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Anthropology in Anthropology
Department of Sociology and Anthropology
Graduate School
Chulalongkorn University
Academic Year 1998
ISBN 974-639-509-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ผลกระทบของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก
ต่อคุณภาพชีวิตชุมชนหนองแพบ เทศบาลตำบลมาบตาพุด
โดย นางสาวขวัญศิริ เจริญทรัพย์
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

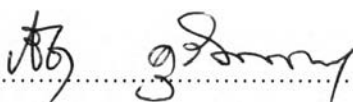
..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ สวาสดีญาติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธุ์)

ขวัญศิริ เจริญทรัพย์ : ผลกระทบของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกต่อคุณภาพชีวิตชุมชน
หนองแฟบ เทศบาลตำบลมาบตาพุด (THE IMPACTS OF EASTERN SEABOARD DEVELOPMENT PLAN
ON QUALITY OF LIFE OF NONG FAB COMMUNITY, MAP TA PUT MUNICIPALITY) อ. ที่ปรึกษา :
รศ. ดร. อมรา พงศาพิชญ์, 113 หน้า. ISBN 974-639-509-2

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนและคุณภาพชีวิตของชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิต ได้กำหนดกรอบการศึกษาว่าประกอบด้วย 3 ปัจจัยคือ 1) มิติของคุณภาพชีวิต 2) หลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม และ 3) หลักการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาชุมชนหนองแฟบ เทศบาลตำบลมาบตาพุด อ.เมือง จ.ระยอง ทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามทางมานุษยวิทยา คือ การสัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถาม การสังเกต และศึกษาจากข้อมูลเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า การที่ชุมชนหนองแฟบมีพื้นที่ติดกับเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดส่งผลให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างชุมชน โดยมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นแกนหลักและส่งผลกระทบต่อระบบค่านิยมของชุมชน เช่น วิถีชีวิต ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน

ในปัจจุบันด้านคุณภาพชีวิตจากมิติต่าง ๆ พบว่าชุมชนมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ มีสภาพเศรษฐกิจดี คนในชุมชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุข เยาวชนมีโอกาสทางการศึกษา คนในชุมชนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ คนในชุมชนไม่มีปัญหาด้านจริยธรรมจนก่อให้เกิดความเดือดร้อน ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ครอบครัวมีศักยภาพในการเลี้ยงดูสมาชิก ส่วนสภาพปัญหาที่พบคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ มลพิษในอากาศ น้ำ และปัญหาทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยลง

ในปัจจุบันด้านการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม พบว่าชุมชนมีกิจกรรมพัฒนาโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมดำเนินการตามแผน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนคือระบบและการบริหารปกครองระดับเทศบาล ค่านิยมของข้าราชการท้องถิ่น ความสัมพันธ์ในชุมชน ความผูกพันในท้องถิ่น ระดับความรุนแรงของปัญหา และทัศนคติของชาวบ้านต่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ในปัจจุบันด้านการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง พบว่าองค์ประกอบของการพึ่งตนเองที่พบในชุมชนคือ การบรรลุถึงระดับการประทังชีพในปัจจุบัน และการมีโครงสร้างทางด้านกายภาพและสังคมเพียงพอแก่ความต้องการพื้นฐานของชุมชน องค์ประกอบที่ไม่พบคือชุมชนมีการลงทุนหรือใช้ทรัพยากรภายในเป็นสำคัญเพื่อการประกอบอาชีพ และการมีสถาบันที่จะสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันภายในชุมชน

ภาควิชา ..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา .....
สาขาวิชา ..... มานุษยวิทยา .....
ปีการศึกษา ..... 2541 .....

ลายมือชื่อนิติ ..... ขวัญศิริ เจริญทรัพย์ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... อ.อ. มาบตาพุด .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C830661 MAJOR ANTHROPOLOGY

KEY WORD:

IMPACT / EASTERN SEABOARD DEVELOPMENT PLAN / QUALITY OF LIFE

KWANSIRI CHAROENSUP : THE IMPACTS OF EASTERN SEABOARD DEVELOPMENT PLAN ON QUALITY OF LIFE OF NONG FAB COMMUNITY, MAP TA PUT MUNICIPALITY. THESIS ADVISOR :

ASSO. PROF. AMARA PONGSAPICH, Ph.D. 113 pp ISBN 974-639-509-2

The objective of the study is to study the social change and quality of life under impact of Eastern Seaboard Development Plan. Quality of life was analysed in term of quality of life dimensions, participation and self-reliance. This research is to study at Nong Fab community, Map ta put Municipality, Amphoe Muang, Rayong province. Research methodology was documentary and anthropological field study; including in-depth interview and observation.

In terms of field research, it was found that Nong Fab community located in the proximity of the industrial zone, was very much effected by the change by the change from agricultural to industrial economic structure. Meanwhile the way of life and the relation between members have also changed.

Among eight dimensions of quality of life, it was found that the community is functioning well in terms of economic conditions, infrastructure, medical services, education opportunities, availability of information, safety and family support. The problem is environment such as air, water and decrease of resources.

The participation activities include interests in school development activities, and cooperation in the implementation of plans. The obstacles against participation in community development are municipal government which do not support participation, and lack of regulations municipal officers, and people's attitudes sense of belonging.

Self - reliance factors in the community is seen in the achievement of survival goals, the physical and social structure which are sufficient for inner needs. The use of its own resource for investment of development activities in the community and organization of joint activities locally are not found.

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....

ลายมือชื่อนิติ..... *ขวัญศิริ เจริญทรัพย์*

สาขาวิชา.....มานุษยวิทยา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *ดร. มานพ*

ปีการศึกษา..... 2541.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือในการให้คำแนะนำอย่างดียิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา พงศาพิชญ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณคณะกรรมการ
สอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ และรองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา คุวินทร์พันธุ์
ซึ่งอาจารย์ทั้งสองท่านได้ช่วยให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณชาวบ้านหนองแพบ เจ้าหน้าที่เทศบาล และครูโรงเรียนบ้านหนองแพบ ที่สละ
เวลาในการพูดคุยให้ข้อมูลด้วยความเอื้อเฟื้อเพื่อการศึกษาแก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณ เพื่อน ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือทั้งกำลังกายและกำลังความคิดด้วยความใจดี และ
สำคัญที่สุด ขอกราบขอบพระคุณ ป้า-แม่ ซึ่งสนับสนุนในด้านการเงินและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วย
ความรักความเมตตาตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 แนวคิดที่ใช้ในการทำวิจัย.....	3
1.3 กรอบการศึกษาคุณภาพชีวิต.....	11
1.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
1.5 สมมติฐานในการศึกษา.....	18
1.6 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	18
1.7 ขอบเขตของการศึกษา.....	18
1.8 วิธีการศึกษา.....	19
1.9 ระยะเวลาการเก็บข้อมูล.....	19
1.10 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา	20
1.11 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	20
2 สภาพทั่วไปทางสังคม และเศรษฐกิจ.....	21
2.1 สภาพทั่วไป.....	21
การตั้งถิ่นฐานและลักษณะที่อยู่อาศัย.....	22
จำนวนประชากร.....	23
ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ.....	27
การประกอบอาชีพ.....	28
ศาสนา ความเชื่อ และประเพณี	29
การศึกษา.....	31

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
สาธารณสุข.....	33
สาธารณูปโภค.....	34
โครงสร้างอำนาจการปกครองในชุมชน.....	35
กิจกรรมพัฒนาชุมชน.....	36
2.2 ประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตั้งแต่อดีต.....	36
ช่วงเริ่มตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2470-2492.....	37
ช่วงเปิดสู่โลกภายนอกและการผลิตเพื่อการค้า พ.ศ. 2492-2500.....	39
ช่วงพัฒนาชุมชน พ.ศ.2500-2523.....	41
ช่วงเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2523-ปัจจุบัน.....	43
3 การพัฒนาอุตสาหกรรม และผลกระทบของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกต่อชุมชน.....	50
3.1 การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย.....	50
วิวัฒนาการการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย.....	51
3.2 นโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก.....	55
3.3 ผลกระทบการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดต่อชุมชนหนองแปบ.....	57
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ.....	57
ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	61
ผลกระทบด้านสภาวะแวดล้อม.....	66
4 คุณภาพชีวิตชุมชนหนองแปบ เทศบาลตำบลมาบตาพุด.....	69
4.1 มิติของคุณภาพชีวิตชุมชนหนองแปบ.....	69
ด้านสภาพพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม.....	70
ด้านเศรษฐกิจ.....	72
ด้านสุขภาพอนามัยและสาธารณสุข.....	74
ด้านข้อมูลข่าวสาร.....	75

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ด้านการศึกษา.....	76
ด้านวัฒนธรรมและจิตใจ.....	76
ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน.....	78
ด้านครอบครัว.....	78
4.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวคิดการมีส่วนร่วม.....	79
กิจกรรมที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน.....	80
ลักษณะการรวมกลุ่มในชุมชน.....	80
ปัจจัยอุปสรรคต่อการสร้างการมีส่วนร่วม.....	83
4.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักการพึ่งตนเอง.....	86
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	90
สรุปผลการวิจัย.....	91
ข้อเสนอแนะ.....	93
รายการอ้างอิง.....	96
ภาคผนวก.....	100
ภาคผนวก ก แนวคำถามในการศึกษา.....	101
ภาคผนวก ข ภาพประกอบเกี่ยวกับสภาพทางกายภาพของชุมชนหนองแพบ.....	104
ประวัติผู้เขียน.....	113

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 เขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด.....	104
ภาพที่ 2 ถนนปภกรณ์สงเคราะห์ราษฎร์ซึ่งเป็นถนนทางเข้าชุมชน.....	104
ภาพที่ 3-4 อุโบสถ ศาลาการเปรียญ และหอระฆังของวัดหนองแพบ.....	105
ภาพที่ 5 อาคารเรียนและสนามกีฬาโรงเรียนบ้านหนองแพบ.....	106
ภาพที่ 6 สนามเด็กเล่นตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียน.....	106
ภาพที่ 7 บ้านชาวบ้านซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มผู้มีฐานะดี.....	107
ภาพที่ 8 แคมป์คนงาน และตึกด้านหลังคืออาหารที่มันให้เช่า.....	107
ภาพที่ 9 ตลาดสด หรือ "ตลาดลาว" ซึ่งเป็นแหล่งคนพลุกพล่านโดยเฉพาะในเวลาเย็น.....	108
ภาพที่ 10 ร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ที่ตั้งอยู่ในชุมชน.....	108
ภาพที่ 11 บ้านชาวบ้านที่ทำบริเวณหน้าบ้านเป็นร้านอาหารและร้านค้า.....	109
ภาพที่ 12 ร้านขายน้ำมันซึ่งในชุมชนมี 3 ร้าน.....	109
ภาพที่ 13 บ้านชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมง.....	110
ภาพที่ 14 "ลอบ" เครื่องมือจับปลาหมึก.....	110
ภาพที่ 15-16 บ้านเช่า ภาพบน ค่าเช่าเดือนละ 2,500 บาท	
ภาพล่าง ค่าเช่าเดือนละ 2,000 บาท.....	111
ภาพที่ 17 ชายหาดหนองแพบหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อ่าวประดู่	
เป็นทางลงทะเลของชาวบ้าน.....	112
ภาพที่ 18 ที่ดินของชาวบ้านซึ่งรอการขาย.....	112